

ÀFRICA NEGRA: SITUACIÓ ECONÒMICA I PERSPECTIVES

Sanou Mbaye

Economista senegalès

Ponència transcrita del francès

Vaig començar a militar el 1962, immediatament després de la independència i el panafricanisme. Si m'haguessin dit fa 40 anys que jo avui us parlaria d'una situació tan catastròfica com la que us descriuré doncs, francament, no m'ho hagués cregut. Amb els anys m'adono que un mínim de sabiduria o d'utopisme mostren que després de 600 anys de desagregació, no es podia construir en 40 anys la independència, però veurem que hi ha factors encara més greus, les conseqüències d'aquestes independències que fan que els resultats no hagin estat massa brillants. Anem a veure la naturalesa d'aquests resultats, les causes, les conseqüències, les solucions actuals que han estat proposades, les crítiques d'aquestes solucions i les perspectives.

Veurem en la transparència nº 2 els indicadors de resultats a l'Àfrica negra en relació amb la resta del món. L'Àfrica subsahariana -quan es parla d'Àfrica negra hem de deixar fora els països del nord d'Àfrica-, l'Àfrica negra en la seva totalitat representa tan sols 0,33% dels PNB combinats per la resta del món, un 1,7% del comerç mundial, i veureu que això és molt important. El que és molt important és la part del comerç basada en els productes de base i matèries primeres, no els béns industrialitzats. Tan sols disposem del 0,6% de les inversions directes estrangeres, un 0,6% de la totalitat de les inversions. Aquí també hi ha distorsions en relació a la teoria econòmica tradicional i això ho estudiarem més endavant. L'Àfrica no s'ha industrialitzat totalment, ha disminuït -1%, si ho comparem al 8% a començaments dels anys 60, és a dir, abans de les independències, l'Àfrica estava més ben industrialitzada que després perquè ara tan sols tenim -1%. En aquest moment estem en una etapa preindustrial, i ara anem a veure per què. I tots aquests resultats venen des de la independència, ara el deute és de 330.000 milions de dòlars i el més important és que, malgrat aquesta situació econòmica catastròfica, malgrat un deute d'aquesta importància, hi ha 135.000 milions de dòlars de capitals exiliats. Quan es parla de capitals exiliats la gent pensa en els diners de la corrupció, però en el cas del continent africà els capitals exiliats, és a dir, els que han fugit, ho han fet perquè hi havia un deute de 330.000 milions i els interessos i comissions i amortitzacions que es paguen d'aquest deute són sortides de capital i hem de veure el perquè d'aquest deteriorament. Se suposa que l'Àfrica ven els seus productes de base per comprar productes industrialitzats, la diferència entre productes de base i productes industrialitzats constitueix també una evasió de capitals. Hi ha reserves obligatòries, determinades pels organismes financers occidentals, reserves obligatòries en matèria de cobertura bancària i també per cobrir o garantir la moneda, totes aquestes reserves s'han de fer en divises, no en moneda local, i això també significa una evasió de capitals. I després hi ha evasions financeres, i això sí que és el diner de la corrupció. Però es parla de 135.000 milions de dòlars de capitals exiliats, i això és molt important. La situació econòmica no només s'ha de presentar, també s'ha d'explicar.

Passem ara a la transparència número 3. Per comprendre millor aquesta situació en la qual es troba l'Àfrica, no podem fer-ne una lectura total si no la mirem amb perspectiva en relació al

que anomenem la mundialització avui en dia, l'entorn operacional del que anomenem ara mundialització. Hi ha quatre factors. Perquè una economia s'instauri bé en aquest procés, en aquest cicle econòmic anomenat mundialització, cal que el país exporti. Hi ha el volum de les exportacions dels productes industrials, manufacturats, hi ha el grau de privatització, hi ha l'accés d'un país o d'un continent als mercats de capitals i finalment hi ha les inversions directes estrangeres, és a dir, fetes principalment per les multinacionals. Hem vist els indicadors globals d'Àfrica en relació als agregats mundials com el PNB, el comerç, i ara veurem cadascun d'aquests criteris per l'Àfrica negra. I això serà la transparència número 4.

Així doncs, la part d'Àfrica en el comerç mundial és 1,7% però l'important aquí és que la part d'exportació d'Àfrica és tan sols de matèries primeres i productes de base, i hem vist que el primer criteri, el més important, és que com més s'exportin productes industrialitzats en relació al nostre PNB o al nostre comerç internacional més tenim la possibilitat d'integrar-nos d'una manera positiva en el que s'anomena la globalització, és a dir, el cicle econòmic mundial actual. L'Àfrica no té productes industrialitzats, tot el que l'Àfrica exporta fins ara són productes de base. I això per què? Perquè en la divisió internacional del treball, tal com ha estat fixada per tota l'època de l'esclavitud i l'època colonial en la qual els africans no tenien veu en la formulació de la política, Occident volia que l'Àfrica es dediqués a produir matèries primeres i productes de base. Després de les independències, com que un país tan sols es pot desenvolupar industrialitzant-se, aconseguint la suficiència alimentària, i això només es pot fer educant al poble i utilitzant molts dels estalvis però també utilitzant racionalment els recursos que un té, això es pot fer en una esfera proteccionista, però quan els països africans van assolir la independència, un programa així s'ha de finançar i aleshores es van trobar tallats de tot finançament i no tenien diners, no tenien infraestructura, ni béns, i per tenir un programa de desenvolupament i desenvolupar-lo, si no podien tenir accés al mercat de capitals -se'ls hi va dir que no podien tenir-hi accés- tan sols queden dues fonts de finançament, els finançaments multilaterals i bilaterals, els multilaterals pel Banc Mundial i FMI, i els bilaterals pels països occidentals, i això era per mantenir l'Àfrica en el paper que se li va assignar des de fa 600 anys, o sigui, proveïdor de matèries primeres i productes de base, no industrialització. Per dir no, s'hagués hagut de disposar de fonts de finançament.

Veiem ara les privatitzacions. Si agafem la base de 550 empreses públiques venudes a l'Àfrica, tan sols es van pagar 2.400 milions de dòlars en comparació dels 113.000 milions per altres països en vies de desenvolupament, i això per què? Quan es privatitza, la manera més ortodoxa de privatitzar, per exemple si hi hagués aquí una empresa pública que s'hagués de privatitzar, com Telefónica que és una empresa pública, no conec la situació, però si privatitzem anem al mercat de capitals i posem en venda les accions, i si una persona té estalvis i vol comprar-ne doncs comprarà accions, en canvi a l'Àfrica, com que no hi ha mercat de capitals, els països francòfons, on França predominava, es van emportar la millor part, és a dir, no es tractava d'una oferta pública de compres sinó que era un *appel d'offre*, un concurs i això és corrupció, tot està decidit per endavant en una esfera determinada, no es pot tenir telecomunicacions, ni els sistemes de proveïment d'aigua, etc, sempre s'ha de passar per França. Des de fa 600 anys són ells els que han dominat l'economia, les indústries són en base a les indústries postcoloniales, als sistemes que ells han creat,... Com és que s'ha arribat a aquesta situació? Veurem que això és important perquè en els altres països en desenvolupament, no només a Malàisia o Indonèsia, a la Xina, es passa pel mercat de capitals i això va permetre la tornada dels capitals exil·liats, perquè hi havia gent que havia col·locat els capitals a l'estranger, però ara el fet que es privatitzi en un context de globalització on hi ha lliure circulació de béns i de capitals, però no dels homes, el corruptut que tenia mil milions de dòlars a Suïssa, doncs, comprarà accions i això torna al país i d'aquesta manera els marges de

beneficis en aquests països en desenvolupament són més elevats, o sigui que les privatitzacions han permès el retorn dels capitals evadits. A l'Àfrica aquests capitals evadits han fugit i això representa el 40 % del dèficit pressupostari dels països de l'OCDE que han de finançar-lo mitjançant préstecs sota unes condicions que els limita encara més i no hi ha possibilitat de desenvolupament. Aquesta és la situació kafquiana a la qual s'ha arribat. Llavors no hi ha accés als mercats de capitals, no han pogut realitzar els projectes de desenvolupament que creuen que poden ser interessants, i han hagut d'acceptar el que se'ls donava. Les inversions directes estrangeres són de 1.100 milions de dòlars. Veurem en la transparència número 5 que aquí també hi ha anomalies.

Què és el que determina les inversions directes estrangeres? Què és el que determina que les multinacionals, les empreses privades, vinguin a invertir en un país? Hi ha dos factors que ho determinen: el tipus de rendibilitat interna, com més rendible sigui un projecte, més la gent vol venir a invertir perquè el tipus de rendibilitat interna és la rendibilitat que aporta un projecte després de tenir en compte la inflació, i la resta és veritablement el que es guanya sobre un projecte. I el segon factor és el factor de risc, és a dir, quan es fan beneficis, es poden transferir lliurement, quan s'ha constituït una societat no correm el risc de veure que aquesta societat sigui nacionalitzada. Però l'Àfrica, sota la direcció de les Institucions de Breton Woods, és a dir, el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional, ha estat obligada a liberalitzar el seu comerç i liberalitzar les eines financeres. Raó, hi ha 135.000 milions, segons les estimacions de 1991, d'evasió de capitals. O sigui que, en matèria de tipus de rendibilitat interna, aquí tenim una anomalia i això són les xifres dels Estats Units d'Amèrica. A l'any 2000 va ser de 19,4 % a l'Àfrica, comparat al 18,9 % a l'Orient Mitjà, 15,1% a Àsia-Pacífic i a Amèrica Llatina 8,3 %. O sigui que, si ens limitem únicament a la lògica econòmica que vol que s'inverteixi més on el tipus de rendibilitat interna és més elevat i on no hi ha risc, doncs, cal que es disposi de la capacitat de transferir els capitals perquè no hi ha cap risc de nacionalització i és aquí on s'ha d'invertir més. L'Àfrica té un tipus de rendibilitat interna més elevat però només ha atret 1.100 milions de dòlars, comparat amb l'Orient Mitjà amb un 18,9%, o Àsia-Pacífic, que ha tingut el 15,1 %, comparat al 19,4% d'Àfrica, l'Àsia-Pacífic té 21.000 milions de dòlars. Amèrica Llatina, que tan sols té el 8,3 % comparat amb el 19,4 %, Amèrica Llatina rep 19.900 milions, comparat al resultat d'Àfrica amb Europa, que té tan sols 10,9 %, arriba a 76.900 milions d'inversions directes.

Hem de reconèixer que hi ha un element irracional, no hi ha tan sols els dos elements de rendibilitat interna i del risc que determina les inversions perquè sobre aquests dos criteris és l'Àfrica que té els resultats més elevats, però, malgrat tot, és l'Àfrica qui rep menys inversions privades. Aleshores això no és racional; si jo tinc mil milions de dòlars per invertir, sigui el que sigui el que pensi dels africans, si jo sé que puc transferir tots els beneficis, per què no s'inverteix allà? Així doncs, hi ha un factor irracional. Jo, en els meus escrits, anomeno a això el factor de preocupació racial perquè és a l'Àfrica i a l'Orient Mitjà, en tot cas hi ha un factor irracional que fa que la ciència econòmica no serà mai una ciència exacta, perquè ara hi ha l'econometria, hi ha el mercat derivat i per donar un preu als contractes dels mercats derivats recorrem a fórmules matemàtiques molt complicades, que han estat inventades per professors de la Universitat de Chicago, als Estats Units, i s'acaba creient que les ciències econòmiques són una ciència exacta, doncs no. Les ciències econòmiques són una ciència humana i en les decisions d'inversions i de consum hi ha una part irracional. I no és per casualitat que els dos premis Nobels de ciències econòmiques d'aquest any són un, un economista que ha integrat la dimensió psicològica en les seves investigacions i en les seves recerques, i la segona és una psicòloga que ha integrat en les seves recerques l'element econòmic. O sigui que és una

manera de reconèixer que en l'econòmic no hi ha solament actituds racionals, si així ho fos, l'Àfrica hauria rebut inversions superiors a la resta del món.

Passem ara a la transparència següent, la número 6. Aquí parlarem de les polítiques econòmiques que han donat lloc a aquests resultats que us acabo d'explicar. Quan a l'Àfrica van arribar les independències, -doncs una independència s'ha de negociar-, però van arribar a la independència perquè De Gaulle als països francòfons els va dir: "Molt bé, us dono la independència. Al cap i a la fi ens alliberem dels defectes de la colonització", perquè quan hi havia colonització s'havien de pagar les despeses de funcionament, els salaris, s'havien de construir carreteres, infraestructures, telecomunicacions. Ara se'ns diu: "Ja teniu la independència, us deixem els diners, com que de tota manera arribareu a la independència" - per exemple, en un país com Costa d'Ivori hi havia un sol diplomata universitari i a tot el Zaire, República del Congo, no hi havia cap universitari- "o sigui, agafeu la independència, us donarem ajut tècnic per crear la vostra política econòmica, us deixarem els diners perquè us pugueu desenvolupar". Així doncs, la teoria econòmica que el Banc Mundial i el FMI, que era l'única cosa que van donar, és una teoria econòmica que hem anomenat dels avantatges comparatius, o sigui que el país ha de produir allò que li dóna més avantatges i amb els ingressos del que guanya, s'industrialitza. Per exemple, en el cas d'Àfrica, l'Àfrica ha de continuar produint café, cacau, cotó, i amb els ingressos d'això ha de comprar tecnologia per industrialitzar-se.

Aquesta és la interpretació que s'ha donat a la teoria dels avantatges comparatius, però el que no s'ha dit és que des de 1960 el preu de la matèria primera i dels productes de base ha baixat i des d'aleshores els productes industrials han pujat i el diferencial és el dèficit pressupostari. O sigui que és una carrera sense fi. Així no tindrem mai recursos per industrialitzar-nos i, el que és pitjor, el deute serà tan gran que no es podran pagar ni els salaris. Així doncs, necessitarem assistència per a la nostra política pressupostària. El finançament ha estat exclòs del mercat de capitals i el sol finançament que queda és el que anomenem l'ajut, però l'ajut és préstec de fons bilaterals. L'ajuda de totes les formes de finançament pel desenvolupament són aquests tres finançaments: fons bilaterals, multilaterals, i les donacions, que són els fons de finançament més dolents. L'ajut representa un 11 % del PNB de l'Àfrica subsahariana, comparat amb un 1,2 % pel Pròxim Orient i l'Àfrica del Nord, un 0,7 % per Àsia i 0,4 % per Amèrica Llatina. Per què? Perquè si és l'ajut bilateral permet a països com per exemple Espanya donar diners a un país com, per exemple, el Senegal però, si necessita una presa, al construir, el país donant aporta l'estudi, l'estratègia i dóna els diners. O sigui, creen llocs de treball i creen el deute per l'altre, i l'altre no pot mai triar el projecte que necessita, ha de triar el projecte que el que li deixa els diners vol finançar per vendre els seus propis productes. No hi ha mai adequació entre els dos. Els fons multilaterals són el Banc Mundial i Fons Monetari Internacional i el Banc Africà de Desenvolupament. Amèrica és majoritària en tots aquests bancs i és la seva visió del món, és la teoria dels avantatges comparatius i això és el que passa.

Pel que fa a les donacions, aquesta política d'institucionalització de la pobresa i de la fam, s'ha creat el PAM, Programa Alimentari Mundial, que permet, amb la Política Agrícola Comuna d'Europa, amb les subvencions americanes, l'agricultura que representa només el 3 % del PNB dels països occidentals, això és el que es llença cap als països africans per mantenir-los amb vida i això permet als Estats Units dir que hi ha països que tindran fam però si volen rebre cereals seran genèticament modificats, si en volen que els agafin i sinó no menjaran. Zimbabwe ha dit no. Li han dit, molt bé, i ara els organismes modificats genèticament han entrat d'aquesta manera perquè s'ha institucionalitzat la fam. La gent no té prou menjar i el necessiten. El café, el cotó, que produeixen no se'l mengen, no és suficient ni per pagar el deute i per mantenir

aquesta política alimentària. Així doncs, aquestes són les polítiques econòmiques que han donat lloc a aquesta situació.

Però no hi ha només això, no hi ha només les polítiques econòmiques que no podien funcionar de totes maneres. També hi ha, com ho mostra la transparència número 7, els factors agreujants. El primer és el cost dels serveis. A l'Àfrica, els pagaments relatius al transport i a les despeses d'assegurances absorbeixen el 15 % de l'import total del cost de les exportacions, si ho comparem amb el 5,8% pels països en desenvolupament. Aquest cost pot representar fins a un 25% dels ingressos d'exportació i és una frustració. Jo visc a Europa i a l'hora a l'Àfrica i us puc dir que són els països més pobres però els bitllets d'avió són els més cars del món, les telecomunicacions també, el fax és el més car del món. No només ens obliguen a privatitzar, també a agafar els equipaments, però són uns equipaments obsolets i, per tant, no hi ha cap adequació. I per enviar un document a internet, aquí triga un minut però allà mitja hora i els costos són més elevats. És una cosa demencial.

Un altre dels factors agreujants és el proteccionisme dels països industrialitzats, de fet vull dir el Programa Agrícola Comú. La meitat del pressupost d'Europa és per subvencionar la seva agricultura. Hi ha superàvits a tot arreu. I els Estats Units fan el mateix, de tal manera que per exemple el sucre de l'Àfrica del Sud costa dues vegades menys que el sucre americà però amb les subvencions a l'exportació i amb altres pràctiques comercials, el sucre costa dues vegades menys que el sucre sud-africà i es destrueix la producció a l'Àfrica del Sud. Un tercer factor són les estratègies de dumping dels productes agrícoles i dels béns industrialitzats obsolets dels països occidentals. Ara veureu, a mi m'ha succeït a Burundi, he vist que tota aquesta temporada no tenen collita de blat de moro. Diuen que el PAM, o sigui, el Programa Alimentari Mundial, havia dit que hi hauria fam l'any següent i aleshores es va introduir blat de moro gratuït i l'agricultor ja no té raó de conrear. Per què ha de conrear si es donen subvencions? Hi ha el proteccionisme que permet fer el dumping dels productes agrícoles dels països industrialitzats, obsolets, de l'OCDE.

Un quart factor és el finançament del dèficit pressupostari dels països de l'OCDE amb l'estalvi africà. És a dir, tots aquests Mobutu, tots aquests dirigents corruptes, quan es jubilen aniran cap a França, per morir-hi. Després d'anys de ruïna econòmica i financera del seu país, es jubilen per anar a viure a una casa de no sé quants milions d'euros. És això l'estalvi africà.

Finalment, hi ha el nou cicle econòmic. S'ha parlat de productes manufacturats però el nou cicle econòmic és la mundialització. La mundialització de què va néixer? La mundialització va néixer quan Nixon, a principis dels anys setanta, va anul·lar el sistema de control de canvis i els tipus de canvi fix. Després va arribar l'aliança amb els progressos tecnològics entre la telefonia i l'ordinador. I després de la caiguda del bloc soviètic hi havia terreny per a l'expansió del capitalisme mundial. És això la mundialització. És l'americanització de l'economia mundial. I en aquest context, penseu que dos terços del PNB dels Estats Units són serveis industrials, ja no és ni tan sols la indústria. En el context on ja no hi ha el patró or, abans la massa monetària era en funció de les reserves d'or i de les reserves de divises estrangeres. Ara la creació monetària depèn exclusivament dels crèdits assignats a les empreses, als estats o als individus i això ha donat lloc al naixement de l'economia del deute mundial. Una explosió. I en aquest marc hi ha, per exemple, 1.500 milions de transaccions diàries i els dos terços d'aquestes transaccions es fan en els mercats derivats. El PNB americà s'ha fonamentat en el consum i en els serveis industrials, són els mercats derivats, són les telecomunicacions, són els llocs web i internet. Però una gran part són capitals especulatius, el consum i els capitals especulatius. Per tant,

l'Àfrica està en una situació preindustrial, però en canvi la configuració del cycle econòmic mundial s'ha posat al servei de la indústria com a motor de creixement econòmic.

Passem ara a la transparència número 8. Us he fet la descripció de la situació econòmica a l'Àfrica. Ara mirem quines són les alternatives que es plantegen per fer front a aquest problema, perquè és un desastre. Hi ha una realitat humana darrera de les xifres d'aquestes polítiques errònies, d'aquestes evasions de capital i d'aquest encadenament en el deute, hi ha una cara humana de tot això: és la pobresa a uns nivells que no podem imaginar, és la ignorància, la incapacitat -fins i tot d'aquells que estan instruïts- a emancipar-se d'un sistema, és la misèria humana. Les alternatives: heu sentit parlar de la Unió Africana –com la Unió Europea- els africans s'han mobilitzat per dir que “crearem una Unió Africana”. La segona iniciativa és el NEPAD, és el nou partenariat pel desenvolupament d'Àfrica. NEPAD perquè es un acrònim en anglès: New Economic Partnership for African Development.

Parlem de la primera, de la Unió Africana. La Unió Africana es va aprovar i, si mirem, totes les accions han estat copiades de la Unió Europea. Sóc escèptic, perquè a la Unió Europea hi ha dos nivells. Primer el nivell dels estats. Aquests estats han trigat anys i anys per constituir-se com a institucions democràtiques i com estats de dret i cada país ho ha fet en funció de la seva cultura, la manera com ho han fet els belgues és diferent de com ho han fet els espanyols, etc, i també han calgut dues guerres mundials en l'espai de 25 anys, i que dos dirigents com Adenauer i De Gaulle diguessin comencem ara a construir la Unió Europea. Han estat necessaris 50 anys per arribar a una moneda comuna i les institucions encara s'han de fer, són institucions temporals.

L'Àfrica, en comptes d'inventar les seves institucions en funció de les seves realitats, de la realitat de cada país, com van fer els europeus, que han necessitat 50 anys, ara es vol començar i el més preocupant és que ja s'ha fet la prioritat sobre la moneda única, mentre que a Europa la moneda única és una moneda política, no és una moneda financera, i això pot canviar totalment el cycle econòmic. Europa, fins ara, ha construït el creixement sobre l'exportació. Els Estats Units ho han fet sobre el consum i l'especulació. L'única cosa que falta a Europa és la unitat per ser la primera potència econòmica però amb la creació de l'euro, sense tenir una unitat de política pressupostària, sotmeten l'euro a fluctuacions, a una inestabilitat, sigui per la depreciació que representa la devaluació, o a l'alça, perquè als Estats Units ningú no té confiança en l'economia dels Estats Units i la gent ara aposta per l'euro. Hi haurà molta liquidesa, i els europeus hauran d'incitar als ciutadans a consumir. El creixement del consum i per les activitats especulatives perquè hi ha una massa monetària molt important i s'ha de protegir amb els mercats derivats. Aquest és el problema de l'euro, d'Europa. Europa ha triat aquesta via (*veure transparència nº 9*). I per què l'Àfrica adopta aquesta via? Per exemple, agafem els Estats Units, el dòlar. Hi ha un pressupost federal i un govern federal, i d'aquesta manera es pot tenir una sola política econòmica. Aquest és el problema dels europeus. No sé perquè els africans sempre estem en aquesta incapacitat de formular la nostra pròpia política, no tenim una via pròpia per fer-ho. Després de 50 anys encara s'està construint Europa. Ara ja s'està en un nou tractat, el tractat de Niça, per l'ampliació. Aquesta és la meua crítica de la Unió Africana.

La segona iniciativa és el NEPAD. El partenariat suposa una relació de força equilibrada, quan no hi ha una relació de força equilibrada, és una relació desigual, no és una relació de partners. Si la Telefónica amb France Télécom haguessin d'entrar en partenariat, en associació, seria un partenariat, una col·laboració. Si els Estats Units han de negociar amb Europa, augmenten les tarifes de l'acer i Europa pot contraatacar. Però a l'Àfrica, quin és el

tipus de partenariat que tenim? Us he donat un exemple per il·lustrar el que és el partenariat. Us dono ara un exemple del NEPAD, el partenariat amb Occident (*veure transparència n° 10*): en el gasoducte Tchad-Camerun, la distància és de 1.000 km, i el cost total és de 4.400 milions de dòlars. El Banc Mundial ha posat 233 milions de dòlars perquè cal llum verda del Banc Mundial perquè els mercats de capitals i després els bancs privats donin, el Banc Europeu d'Inversions (BEI) 233 milions, i les multinacionals, els bancs, bancs internacionals, i multinacionals (Exxon, Petronas i Chevron) han pagat la resta. Veiem ara, en la transparència número 11, els ingressos esperats anuals per les multinacionals: 4.700 milions de dòlars, pel Txad 62 milions i pel Camerun 18'6 milions. Vet aquí el tipus de partenariat, i aquests són els ingressos descomptats, però no diuen que han hagut de demanar prestat per construir habitatges, i després s'haurà de pagar aquests deutes.

I a més hi ha els costos socials del projecte, durant aquests 1.000 quilòmetres hi ha hagut problemes, s'ha danyat el subministrament d'aigua, hi ha hagut pèrdues de terres conreables, de les terres de caça pels pigmeus, però també hi ha l'arribada de treballadors immigrants perquè 1.000 quilòmetres de *pipeline*, de gasoducte, volen dir treballadors immigrants que venen de tot arreu. I aquests immigrants de tot arreu volen dir prostitució i SIDA. Quan es van avaluar en el projecte aquests costos socials es va dir "el Banc Mundial donarà al Txad 15 milions de dòlars", o sigui, les multinacionals han posat diners, i el Banc Europeu d'Inversions 233, però al Txad per lluitar contra aquestes plagues se li han donat 15 milions de dòlars. El Txad ha de fer front a una revolta interna i als problemes amb la República Centreafricana. Llavors, aquests 15 milions de dòlars s'han utilitzat per a comprar armes.

Respecte les línies de reforma que es plantegen els africans, la Unió Africana i el NEPAD (*veure transparència n° 12*), jo ja he dit el que pensava del NEPAD i de la Unió Africana. Penso que de les línies de reforma que s'haurien de plantejar, la primera té a veure amb l'educació, perquè sabeu que per ballar el tango s'ha de ser dos. D'acord, hi ha Occident, però és perquè hi ha una élite africana que des de l'època de l'esclavitud fins ara sempre ha col·laborat amb el capitalisme internacional, contra els propis nacionals. Això va començar amb l'esclavitud i van ser els reis, els petits reis, que servien de capturadors als negres. I per què? Per ser pagats amb pacotilla, amb bijuteria, perquè ells tenien l'or, ho tenien tot, però amb miralls, la bijuteria de pacotilla, eren ells els col·laboradors. Va ser l'élite africana. O sigui, hi ha dos tipus d'élites africanes: hi ha aquells que són anomenats conservadors, que són els aliats dels occidentals i que sempre han dominat. Al principi de les independències hi havia 2 escoles: hi havia els conservadors i els progressistes. Els conservadors estaven aliats a les antigues potències colonials per mantenir les fronteres artificials i per acceptar les polítiques que he mostrat dels avantatges comparatius, etc, propugnades pel Banc Mundial... Però ells només pensen en Occident: l'Occident, en tot el que fa té raó i per tant no ens hi podem oposar. Se'ls ha anomenat col·laboradors i ells s'ho creien. Al costat d'ells hi ha els cíncics, hi ha les persones corruptes i els oportunistes.

Per tant, jo crec que hi ha una educació que s'ha de fer veritablement per desintoxicar el negre i donar-li una doctrina. Perquè no és possible que una élite estigui en contra, durant tant de temps, dels interessos del seu poble. I els que estan a favor dels interessos del poble, la gent que va voler construir un govern dels Estats Units d'Àfrica -sabent que només així, amb la força de les masses, podien fer les seves polítiques autònomes i independents- aquesta gent ha estat combatuda per Occident, de tal manera que no han tingut mai el poder. I quan l'han tingut era la guerra freda, llavors eren els aliats de l'URSS i sempre havien de fer front a moviments, com l'UNITA, finançat per Estats Units, per la CIA o pels països occidentals, a secessions com a Biafra, i els pocs recursos servien per comprar armes per defensar-los. I ara aquestes élites

progressistes tampoc no tenen elecció: és la globalització. Per a mi l'educació és molt important.

Després de l'educació penso que, en comptes de fer esquemes molt complicats com la Unió Europea, que també té els seus problemes, té els seus mitjans, té la seva història, l'Àfrica hauria de fer una unió duanera. Però el problema d'Àfrica és que en un espai, en un entorn tan poc propici al desenvolupament, l'élite que està al poder només utilitza la corrupció per enriquir-se. Perquè fins i tot si hi hagués diners i si es volgués invertir, l'entorn és tal que, fora de les antigues empreses colonials, les multinacionals, que són més poderoses, i que es fan obeir, els altres han de fer front a uns sistemes de corrupció, uns sistemes fiscals, que són una cosa esgarrifosa. I s'han creat unes barreres duaneres perquè és la manera d'enriquir-se per part de les élites corruptes, i ells no tallaran la branca sobre la que estan asseguts. La solució seria una unió duanera com va fer Bismarck per Àustria. No caldrien fronteres, per exemple entre Madrid i Barcelona no hi són, i en canvi a l'Àfrica hi ha barreres duaneres. És a dir, caldria una unió duanera, abans que una moneda única. A tots els models de comerç internacional, la moneda no hi intervé. Als països europeus, fins als anys 60 la moneda no era convertible. Mentre el món estava en un entorn de control de capitals, de control dels moviments dels capitals, un entorn de tipus de canvi fix, l'economia mundial estava almenys controlada, i la massa monetària era controlable. Això que tenim ara és una economia de deute. O sigui, no és la moneda l'objectiu prioritari. L'essencial és que hi hagi uns sistemes de compensació que funcionin.

Després hi ha el problema del deute a l'Àfrica. No es pot continuar pagant un deute que no està justificat. Com hem vist, en el moment de la independència l'Àfrica només tenia com a font de finançament el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional, pel què fa als fons multilaterals, i els països occidentals, pel que fa als fons bilaterals. Llavors, els països africans no tenien accés a altres fonts de finançament, i van negociar el seu desenvolupament amb les institucions de Bretton Woods. És a dir, el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional els van prestar els diners; i es va utilitzar la teoria dels avantatges comparatius per justificar que hi hauria un desenvolupament segur, i els països africans van acceptar aquesta teoria. I els fons es van deixar recolzant-se en aquesta teoria.

Però no hi ha hagut desenvolupament. Mireu la taula de la transparència nº 14. L'índex de creixement del PNB/habitant, entre 1965 y 1998 és: el -0,8% per Costa d'Ivori; per Ghana també és el -0,8%; i per la República Democràtica del Congo és el -3,8%. No hi ha cap índex positiu. Per tant, el contracte implícit del FMI i del BM amb els països africans no s'ha respectat. Mireu els PNB/habitant dels països més pobres del món, mireu a Costa d'Ivori: cada habitant deu 1.024 \$ en concepte de deute extern. És demencial. No s'ha vist mai gent que hagi fracassat tant. Llavors, jo dic: per què donar-los-hi encara la mà i desfilar per demanar l'anul·lació del deute? Però els qui han fracassat són el FMI i el BM, i no els països africans.

L'anul·lació del deute cal comprendre-la. Un no pot anul·lar un deute, en tot cas pot provisionar-lo. És a dir, si el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional volguessin anul·lar aquest deute, caldria que tinguessin provisions iguals a l'import del deute que volen anul·lar. I aquestes provisions, qui les pot donar? Són els estats occidentals, que són els accionistes del FMI i el BM? I si les dona, es dirà que les activitats del FMI i del BM no són activitats sanes i aquestes institucions seran castigades en el mercat de capitals: en lloc de tenir, com tenen ara, una qualificació financera que els permet plantejar millors condicions en el mercat de capitals, hauran de retrocedir al nivell dels països africans. Cal tenir em compte que ells només juguen el paper d'intermediaris.

Tanmateix, és gràcies a aquest paper d'intermediaris que ells extreuen els seus beneficis, i que poden tenir la potència política de la que disposen. Aquesta potència política prové del fet que són ells els que poden donar els diners als països en desenvolupament i als països africans, i els diners els vénen pel fet d'actuar d'intermediaris. Ells donen els diners als països africans i ens diuen: feu això, això i això, i si no ho feu no teniu dret als diners. Ells no poden anul·lar el deute, sinó només provisionar-lo, i això els suposaria un càstig al mercat de capitals perquè només fan d'intermediaris. Però viuen i manen gràcies a aquesta tasca d'intermediació.

El FMI i el BM ni tan sols han estat capaços de respectar els termes del contracte que tenien amb els països africans. Els països africans no han crescut tal i com el FMI i el BM havien promès a l'hora de prestar els seus fons. D'aquí que nosaltres puguem dir que si els termes del contracte no són respectats, tenim dret a un arbitratge. Independent del FMI, o del BM. Perquè recórrer a la mendicitat, si nosaltres tenim dret a dir: no, recorrerem a l'arbitratge, recorrerem a Nacions Unides. Nosaltres hem fet un contracte de ple dret, i aquí hi ha l'informe d'avaluació del contracte. A tots els informes d'avaluació hi ha dos capítols: en el cas dels països africans, el primer capítol diu que el projecte és econòmicament perjudicial, i el segon capítol diu que és financerament vàlid. En els programes d'ajustament estructural (PAE) se'ns diu: feu això i tindreu una taxa de creixement de tant. I sempre és fals.

Per tant, el FMI i el BM no han complert el contracte que havien establert amb els països africans quan van prestar-los els diners, sota la promesa que aquest finançament serviria per possibilitar el seu desenvolupament econòmic. En conseqüència, els països africans no tenen perquè seguir pagant, perquè l'altra part no ha complert. Jo pregunto, si un país africà deixés de pagar, si faig una moratòria de pagament i demano l'arbitratge d'un tercer, què passaria? És evident que si un sol país ho fes, pel què fa a la relació amb aquestes institucions, seria un sacrifici impossible d'assumir. Per tant, no es pot fer de manera dispersa, només es pot fer de manera conjunta. Això només es pot fer si ho fa tota l'Àfrica unida. I el problema d'Àfrica és que mai no ha estat unida.

No parlaré de totes les línies de reforma, però hi ha una tercera línia. Heu vist que les privatitzacions han donat 4.000 milions de dòlars a l'Àfrica, comparats als 135.000 milions de dòlars que va suposar per als altres països en desenvolupament. Però jo, com a dirigent d'un país africà, agafo la legislació i dic, per exemple: "l'empresa de telecomunicacions, l'empresa de les aigües, ha estat privatitzada, jo no puc fer-hi res, no puc evitar-ho". Però puc legislar i dir: "anem a duplicar el capital d'aquestes empreses i anem a reservar als inversors nacionals la subscripció a l'augment de capital", la qual cosa és possible; fins i tot, per satisfer els mercats internacionals, podem dir que l'Estat no hi prendrà part, però almenys anem a sensibilitzar la població, i això seria una mena d'amnistia financera. De totes maneres, jo prefereixo que els diners de tots aquells corruptes, en comptes de posar els diners en bancs suïssos, bancs francesos, etc. que els tornin a portar, que els inverteixin i que creïn llocs de treball a l'Àfrica. Mireu l'exemple de retorns de capitals evadits: hi va haver 40.000 milions que van tornar a Amèrica Llatina l'any 1991 en ocasió de privatitzacions, 56.000 milions per Xina en 1989 i 91. Així doncs, l'Àfrica es poden haver comès errors en el moment de les privatitzacions; però les privatitzacions les van fer totes el Banc Mundial i el FMI, perquè nosaltres no teníem els diners necessaris per fer aquestes privatitzacions. Però ara, encara que no tinguem els diners necessaris per privatitzar, podem agafar consultors, assessors, i podem dir "jo legislaré". La companyia d'electricitat, la companyia d'aigües, de telèfons, no solament s'han privatitzat sinó que immediatament han augmentat els costos i han acomiadat els empleats i no han millorat la gestió, ni tampoc els equipaments.

I, evidentment, com a conclusió, el problema és un problema de *leaderships* (lideratge). Mentre els conservadors, que són els aliats naturals dels occidentals guanyin, tindrem aquesta Àfrica completament dispersa, desmantellada. A partir del dia en què els occidentals se'n adonin que Àfrica és no solament el bressol de la humanitat, sinó que és també el centre del món, amb tots els seus recursos minerals, humans, vegetals, aleshores les coses canviaran. Perquè tots aquests recursos els té l'Àfrica, i si l'Àfrica no es desenvolupa, el món no es pot desenvolupar. Per exemple, l'esclavitud i el colonialisme són veritablement sistemes extrems d'explotació, però l'Àfrica no s'ha pogut preservar d'això. Si hem de pensar en una mundialització de l'economia, hem de pensar en l'economia mundial com un cos, i no hi ha una infecció del dit que es pugui aïllar de la resta: quan hi ha una infecció afecta a tot el cos. 600 anys després de l'esclavitud, 200 anys després de la colonització, aquestes mateixes pràctiques, d'un capitalisme diabòlic, s'estan practicant en la mundialització. Això no és en relació tan sols a l'Àfrica sinó a tot el món, és el regne absolut de les multinacionals i de l'especulació. Jo us diré que sobre l'1,5 milions de les transaccions del món les dues terceres parts estan reservades al mercat derivat, és a dir, a activitats especulatives. Això és increïble.

Així doncs, caldria que hi hagués una conjunció entre l'élite occidental i l'élite anomenada progressista, per saber que l'economia virtual en què estem -perquè per més que parlem d'economia, de mundialització, és una economia virtual- la riquesa del món és una riquesa en paper, els diners no són en base del patró or, és sobre la base del crèdit. L'única manera de transformar aquesta economia virtual en economia real és basar-la en el desenvolupament d'Àfrica, de la mateixa manera que l'única manera de donar un contingut a l'economia americana després de la Segona Guerra Mundial, quan tot estava destruït i tan sols funcionava l'economia americana, era desenvolupar Europa. I aquí també: l'única manera de transformar l'economia virtual en una economia real és desenvolupar l'Àfrica. Mireu els milions i milions de quilòmetres d'autopistes, els milions de quilòmetres de rails i els centenars de milions d'avions que necessita l'Àfrica per desenvolupar-se, i no parlo de conduccions d'aigua, etc. Això permetria relançar l'aparell productiu occidental com ho va fer el Pla Marshall. Però no serà possible mentre aquest element subjectiu en la inversió, és a dir, el prejudici racial, no s'hagi superat. Quan els Estats Units van veure que els seus abastiments de petroli estaven amenaçats, immediatament van fer la guerra a Angola, van abandonar al seu aliat Savimbi i van donar els mitjans al govern angoleny per poder localitzar-lo i matar-lo. Immediatament van voler fer la pau al Sudan i van fer una guerra. Però ara tornen a estar interessats perquè al Sudan hi ha unes reserves de petroli enormes, el mateix que va passar amb Angola. Perquè com veieu les inversions americanes sempre són inversions en matèries primeres, en petroli, en gas; o sigui, no fan inversions productives. De tota manera, són els africans els que ho hem de fer, però sols no podem fer-ho. L'altra hipòtesi possible és l'arribada d'un líder messiànic, que lideri per sobre dels altres. Però és inevitable que cada país passi per la instauració d'institucions democràtiques i Estats de dret, com Espanya, França, Bèlgica, etc, com tots ho han fet. I després una unió duanera, i després un mercat comú, etapa per etapa. Aquest és un procés molt llarg, no és una cosa que es pugui fer a curt termini, i encara no hem començat. Moltes gràcies.